

V planinstvo sem vstopil pri ženskih nogah

Pogovor z Žarkom Rovščkom

Mire Steinbuch

Doma je z Mosta na Soči, v gimnazijo je hodil v Tolminu, diplomiral na Veterinarski fakulteti v Ljubljani. Član PD Tolmin že 42 let, bil je tudi podpredsednik in predsednik. Upokojil se je kot mejni veterinarski inšpektor.

Publicistična dejavnost: njegovi zaslugi sta zbornik *Stoletje planinstva na Tolminskem*, v katerem je objavil kroniko Soške podružnice in PD Tolmin, obeležbo 100-letnice rojstva Zorka Jelinčiča, ustanovitelja društva Krpelj, in zbornik *Zorko Jelinčič nad prezrtjem in mitom*. Leta 2005 je uredil knjigo *Pod rdečim svinčnikom (Pisma Zorka Jelinčiča iz ječe)* z obširno spremeno besedo. Leta 2008 je uredil delo dr. Jožeta Andlovica *Skozi sotesko druge svetovne vojne* in napisal spremeno besedo. Slednji dve sta bili osnova njegovega scenarija za 15 polurnih oddaj na RAI Radio Trst A. Leta 2012 je uredil izbrana dela Zorka Jelinčiča *Živim v besedi* in napisal spremeno besedo. Bil je vodja delovne skupine za pripravo razstave o preteklosti in razvoju PD MDO Posočje *Na skrajnem ogranku* aprila 2014 v Planinskem muzeju v Mojstrani (gostovala je v 9 krajih). Leta 2011 je ob 60-letnici prejel spominsko plaketo PZS. V PV objavlja od leta 1974 dalje. Rad fotografira. Njegov neposredni značaj se odkriva tudi v tem, da je že v drugi e-pošti predlagal, da se tikava, kot se za hribovce spodobi.

Prvič si šel v hribe z dobrimi štirimi leti na Črno prst, kjer si spal pri mladi oskrbnici. Je ta dogodek kriv za tvoje planinsko udejstvovanje?

Po krajših sprehodih s starši je bil to moj prvi resnejši obisk gora. V petdesetih letih preteklega stoletja je bilo na Mostu na Soči aktivno planinsko društvo, ki je upravljalo kočjo na Črni

prsti. Oče, aktivist PD, je nekega dne zaradi redne oskrbe (takrat še ni bilo žičnice za prevoz živeža) moral oditi gor. S seboj je povabil naju z mamo. Prostorska stiska v pritlični stavbi zaradi konca tedna in planinska racionalnost sta bili verjetno vzrok, da so mi odredili prostor, za otroka razmeroma udoben, v postelji pri nogah oskrbnice. Preostali so se pač drenjali v jedilnici. Kot se za pravi krst spodobi, smo se naslednji dan v odmorih med številnimi nalivi spuščali navzdol v Stržišče in vmes vedrili. Tako se mi je prva tura še bolj vtisnila v spomin. V šali rečem, da sem v planinstvo vstopil pri ženskih nogah. Pozneje, ko sem bil že nekaj časa član PD Tolmin, je na moje poglede največ vplival dvotedenski tečaj za planinske vodnike v Vratih (1969), kjer so nas brusile nekatere legendarne osebnosti slovenskega planinstva.

Na osnovi tistega, kar sem izbrskal o tebi, domnevam, da si precej časa posvetil Zorku Jelinčiču – gradivo in izbor iz bibliografije si menda urejal deset let. Kaj te je pri njem tako pritegnilo?

Ob drugih stvareh sem res veliko časa namenil proučevanju Jelinčičevega življenja in dela. Bil je svetla, a obenem tragična figura slovenskega narodnega odpora v času fašizma na Primorskem, "zapravljeni in izkoriščani idealist", je rekel Boris Pahor. Pravkar mineva petdeset let od njegovega slovesa. Ko sem se leta 1995 lotil pisanja kronike Soške podružnice in PD Tolmin, nisem mogel

mimo njegove vloge pobudnika in organizatorja Planinskega kluba Krpelj, začetnika speleoloških raziskav v Posočju in ilegalnega sopotnika Slovenskega planinskega društva tik pred ukinitvijo Soške podružnice in pozneje. Po vojni je bil ob številnih nalogah na področju prosvete in kulture na Tržaškem tudi pobudnik Slovenskega planinskega društva Trst (predsednik od začetka do svoje smrti 1965). Med brskanjem sem vse bolj odkrival širino in globino njegovega duha. Temu sem ob rednem poklicnem delu posvetil velik del svojih prizadevanj (tri knjižna dela) vse do danes.

Raziskuješ zgodovino planinstva. Za PV 1999/09 si med številnimi prispevki napisal tudi zanimiv in podroben članek o Henriku Tumi in njegovem raziskovanju Montaža z okolico, v PV 2003/09 o Slovenski poti na Mangart, o bitki za lokacijo Kugyjevega spomenika v Trenti (PV 2003/11) itd. Kaj te pri proučevanju zgodovine najbolj motivira?

Planinstvo ima poleg množičnosti tudi izredno bogato in burno preteklost; je neločljivi del naše splošne zgodovine, narodnostne identitete. Že v mladosti sem prebral tako rekoč vse, kar je bilo o njem dosegljivega. Menim, da običajnim gorskim "podvigom" šele oplemenitenje misli preko literature in drugih človeških kulturnih dosežkov daje primerno duhovno ozadje in dodatno pogloblja gorniška doživetja. Ko se je moj gorski korak že malo umirjal, sem rad segel po vsem, kar je bilo napisanega o zgodovini

planinstva. Prvotna lahkotna zvedavost se je poglobljala do podrobnosti in nehote sem se znašel v tem živem pesku. Primorcem je fašizem naklonil petindvajset let hrepenenja po slovenski besedi, sanj o priključitvi k matici in zatajevano, a vročo ljubezen do svobodnih slovenskih gora, ki ni ugasnila do današnjih dni. Zgodovina, ta poučna povest, nas večno opominja. Mar ni dovolj razlogov, da te vse to močno pritegne?

Koliko zahajaš v tuje gore?

Kaj pravzaprav so tuje gore? Živim kakšen kilometer do dva zračne razdalje od meje. Kamorkoli se odpravim v hribe proti zahodu, je to formalno že zahajanje v tuje gore. Vendar tega ne jemljem tako. Danes tudi obisk Zahodnih Julijskih Alp, ki so bile še pred tridesetimi leti za Slovence eksotika (za nas ob meji nekoliko manj) in sem bil v njih nešteto krat, smatramo že kot turo za domačim dvoriščem. Svojih obiskov gora, ki jih je bilo v preteklosti veliko več, tako doma kot na tujem, ne preštevam. Prepuščam se samemu doživetju, ki je ob primernem pristopu lahko povsod zelo prvinsko. Najdlje sem bil na Visokem Atlasu, sicer pa večkrat v Karnijskih Alpah, v nekaterih avstrijskih in nemških

gorah, na Hrvaškem, v Bosni, na Sardiniji in Korziki itd.

Si kdaj plezal?

V začetku sedemdesetih let sem kot študent začel s tečajem pri ljubljanski Matici, a žal tega nisem formalno zaključil z izpitom. Tudi kasneje nisem nadaljeval s plezanjem. Moram pa priznati, da sem se na tečaju veliko naučil za kasnejše bolj sproščeno in varno gibanje po zahtevnejših poteh in brezpotjih.

Zdi se mi, da se vsakega dela lotiš temeljito in ne prodajaš polizdelkov. Je v tebi nekaj krvi tolminskih puntarjev?

Narediti polizdelek, kot praviš, izdelati nekaj nedovršenega, nepreverjenega, tako ozko jezikovno kot vsebinsko, bi se mi zdelo neodgovorno do tistega, ki za menoj bere, in bi bilo v nasprotju z mojimi načeli. Pod tak "umotvor" se ne bi želel podpisati. Če že vsakodnevno govorimo vse mogoče, tudi neresnice, naj bo vsaj pisana beseda prečiščena in dostojna. Se ti zdi, da je v tem kaj upornosti, tolminske, če hočeš? Saj jo vsi, zlasti hribovci, premoremo kar nekaj. Na to nisem nikoli pomislil. Morda gre bolj za sistematično in odgovorno delo.

Kakšne se ti zdijo razmere v današnji planinski organizaciji?

Težko je v dobi, ko že pri mladini spodbujamo tekmovalnost – ki ima

žal v svoji najmanj zdravi različici za posledico tudi egoizem, gojiti dejavnost, ki največ sloni na zavzetem tovarištvu in deluje za skupne cilje. Članstvo v naši zvezi bi moralo biti še vedno stvar osebnega ponosa, saj gre za organizacijo z dostojno tradicijo. Ne vem, če se danes vsi člani zavedajo, skozi kakšne preizkušnje je šla v težki preteklosti naša planinska in splošna zavest, ki je npr. pri nas na Primorskem po ukinitvi društev skušala preživeti celo preko različnih ilegalnih planinskih skupin. Te so ponekod preraščale v jedro nacionalnega odpora. Ne gre zgolj za trgovino daj-dam ali kalkulacijo, koliko dobim s članarino. Včasih je kot merilo pripadnosti npr. štel tudi to, da si naročnik *Planinskega vestnika*; celo njihove sezname smo vodili po društvih. Vprašati bi se morali predvsem, kaj lahko sami naredimo, da bi našo organizacijo še izboljšali, utrdili. Kriza prostovoljstva je danes na dlani, tudi država nam administrativno več "nagaja" kot pripomore. Ali bomo Slovenci, ki se radi tolčemo po prsih, da smo planinski narod, dosegli kdaj oprostitev davka na prihodke naših planinskih postojank, seveda ob dokazu, da so bila pridobljena sredstva vložena v osnovno planinsko dejavnost (delo z mladino, vzdrževanje objektov in poti itd.)? To na videz pridobitno delo je podprto z mnogo prostovoljnimi urami posameznikov na vseh področjih delovanja naše organizacije;

1 Žarko Rovšček Foto: Miljko Lesjak

2 Prvi resnejši obisk gora je bil na Črno prst. Foto: Dan Briški

glede tega se ni veliko spreminjala vse od nastanka. Znotraj organizacije pa bi moralo biti več strpnosti in dialoga.

Glede na čas, ki ga človek porabi, da se pricijazi do Tolmina (zračna razdalja 61 km, cestna 102 km), bi rekel, da ste nekje za devetimi gorami. Se zaradi tega čutite odrinjene od "centra", zapostavljene?

V prometnem smislu smo res odrinjeni. Pravimo, da nismo še v celoti priključeni matični domovini, vsaj v Zgornjem Posočju ne. Več možnosti ponujajo povezave proti zahodu, čez mejo. Proti Novi Gorici se vsak dan gnete veliko ljudi po znanje in kruh, a cesta, na kateri so, resnici na ljubo, na hitro položili asfalt že ob obisku Mussolinija v Posočju (1938), še ni bila deležna resnejše obnove. Danes, ko so nam lagodno odprte bližnjice do svetovnega spleta informacij, je pot mladih do znanja po osnovni šoli še vedno preveč vijugava in vodi vsaj do Nove Gorice in nato naprej v Ljubljano (izjema je gimnazija v Tolminu). V tem, da država nima dolgoročnega koncepta svoje obmejne razvojne politike, se lahko res čutimo zapostavljeni, a prednosti teh neokrnjenih krajev bi morali znati tudi izkoristiti. Še največ možnosti ponujata turizem in kmetijstvo, za kar bi bil potreben tudi lažji dostop (posodobljena cesta preko Idrije, letoletna prevoznost Vršiča, morda celo predor iz zgornjega dela Savske doline itd.). Kljub vsemu življenja v tem prelestnem kotičku ob Soči ne bi zamenjal za nič na svetu. V trinajstih letih vožnje na delo v Koper sem se vedno z veseljem vračal.

Lahko nekaj poveš o Krplju, glasilu PD Tolmin, katerega glavni urednik si?

Leta 2000 smo začeli s skromno naklado, previdno in z željo, da spregovorimo malo drugače kot samo na naših

Žarko z Dušanom Jelinčičem in Borisom Pahorjem v Bovcu
Arhiv Žarka Rovščka

rednih sestankih ali srečanjih. Odzivi so nas opogumili in v 15 letih je na skupno 872 straneh izšlo dvajset števil. V najplodnejših letih smo izdali tudi po dve številki in prvotno naklado postopno povečevali na 700. Prostor je namenjen dosežkom vseh vej bogate dejavnosti društva, pomembnejšim članom in njihovim jubilejem, priznanjem, doživetjem v gorah ipd. Vedno, največ pa ob jubilejih, objavljamo kronike ali zgodovinske teme. *Krpelj* je postal dragocen sopotnik in oblikovalec zunanje podobe našega društva. Širši planinski srenji uspešno posreduje tudi izročilo nekdanjega ilegalnega Planinskega kluba Krpelj. Člani PD, sosednja društva, knjižnice in druge zainteresirane ustanove prejema brezplačen izvod in so se nanj že navadili.

Kako si začel z uredniškim delom in kaj je tisto, kar te pri njem privlači?

Najbolj me privlači samostojno pisanje, ko misel na krilih trenutnih občutij zdrsne preko papirja; želel bi si ga več. Uredniško delo, ki je največkrat že posledica tistega, kar smo sami ali nekdo drug ustvarili, pa ni zgolj užitek. Urejanje publikacije z več avtorji, zbornika, je lahko tudi stresno. V primežu neizogibnega roka izdaje imaš obenem opravka z različno disciplinirani pisci besedil. Zoprno je, ko dobiš tik pred zdajci v roke "surov" izdelek, ki po možnosti še daleč presega dogovorjeni obseg, potreben številnih vsebinskih popravkov, s spornimi navedbami, ki jih moraš še preverjati, brez podpisov k slikovnim prilogam itd. (verjetno mi bo naš glavni urednik pritrdil). Bolj ali manj zanimivo delo takrat postane

tlaka. Ta poteka pod taktirko iztekajočega se časa do izdaje in te včasih prisili v mučno nadurno, tudi nočno delo. Preizkusil sem vse variacije na to temo. Z uredništvom sem se prvič srečal v letih 1995–1996 pri izdaji zbornika *Stoletje planinstva na Tolminskem*, ko sem se kot samouk šele učil dela z računalnikom in se mi je pri urejanju zadnje noč sesulo daljše poglavje. Nočno finiširanje zadnjih dni je bilo vrtoglavo in zaradi utrujenosti sem napravil usodno napako. Rešile so me predhodno natisnjene kopije, ki sem jih prepisoval vse do jutranjega odhoda v tiskarno. Sledile so različne knjige, z večjim ali manjšim deležem lastnih besedil, krajšo ali daljšo spremno besedo (2000, 2005, 2008, 2010, 2015). Moje stalno delo pa je že petnajst let urejanje glasila PD Tolmin, kjer zaradi varčevanja opravi tudi delo tehničnega urednika in oblikovalca. Bodri me zavest, da je vse napisano trajna vrednota, dokument našega časa in dela. Brez tega bi veliko naših prizadevanj izpuhtelo nekam v prazno, v pozabo.

Tvoje najljubše opravilo (hobi)?

Menda sva moja najbolj priljubljena opravila že skoraj obdelala. Po upokojitvi poleg izletov v hribe in naravo veliko berem. Z mojo boljšo polovico včasih sedeva tudi na kolo, rada se kam odpraviva, tako doma kot v tujino, a na klasičen način, s karto v roki. Nekaj časa ostane tudi za obisk kulturnih prireditev in domači vrt.

Kaj ti pomenijo gore?

Zelo zgodaj so mi bile vsajene v dušo. Vselej so mi predstavljale vir navdiha, spodbudo za druge življenjske cilje in pribežališče miru pred vso medčloveško navlako. Zlepa jih ne zmanjka, jih je več kot za eno življenje. Zanima me vse, kar je povezano z njimi. Doživljajsko so me in me še bogatijo, osrečujejo. Brez njih bi bil popolnoma drugačen. Navpični svet je vedno predmet mojega intenzivnega razmišljanja, horizontala se sama prikrađa šele, ko se utrudim. Čeprav mi prav vsaka zamišljena ojstrica ni več dosegljiva, pa pogosto, vsaj v mislih, poromam tudi tja, kaj preberem in se veselim tovrstnih doživetij. Med sprehodi v hribih mi vedno iz ozadja pozvanja kakšna melodija, največ iz klasične zakladnice, spremlja me iskriava misel; ob veličastnih podobah so doživetja vsestranska globoka. Vesel sem, ko srečam kakšnega somišljenika, da pokramljava. Seveda še hodim, kolikor se da, le cilji so bolj ponižni. 🍷